

“Племство ... повило се и повиновало пред Г. и прогласило га за првог џентлмена Европе. А човек се пита како ли племство замишља џентлмена, кад је Г. тако назвало. Шта значи бити џентлмен? Значи ли то бити частан, бити добар, бити племенит, бити храбар, бити мудар, и поседујући све те особине, служити се њима на што је могуће лепши начин? Да ли џентлмен треба да буде одан син, веран супруг, честит отац? Треба ли његов живот да буде пристојан?”

Вилијем М. Текери

ПОНИЗАН, А СА ВИСИНЕ ГЛЕДА

Реч сноб први пут је забележена почетком 18. века у В. Британији. Тада је то био назив за обућара шкотског порекла. Но, како је све интензивније провејавао „дух“ модерне епохе, све више „обућара“ је у материјалном погледу превазилазило пређашње феудалне господаре. Њихова деца доспевају и у елитне школе, раније намењене племству. Тамо је била пракса да се поред имена ученика наведе и титула. Отуда, уз име оних који је нису имали, уписивано је – сноб. То је била скраћеница од латинског израза – сине нобилитате (без племства). Има мишљења да се код одређивања такве скраћенице радило о класном цинизму, тј. о цинизму оних који су се осетили повређеним тиме што су били изједначени са припадницима „трећег сталежа“. Отуда је скраћеница „случајно“ гласила исто као популарни назив за шкотског обућара! Тек да се зна, ко је ко!

Израз сноб је до почетка 19. века широко прихваћен на енглеском говорном подручју. Брзо постаје и „интернационалан“. Тако су прво називани скоројевићи, људи народног порекла који су се обогатили и покушавали да уђу у редове „високог друштва“. У настојању да то постигну, често су некритички подражавали оне са којима су хтели да буду у друштву. Многи су у томе претеривали, и то до комичних размера. Но, још нешто је било у питању – када се неко дуго кити „пауновим перјем“, сви на то навикну, па сматрају да је то природно стање ствари. Када неко ко „до јуче“ то није радио, почне тако да се понаша, то делује комично и онима који су у погледу богатства били изнад њега и онима који су му били једнаки. И да не претерује са „кићењем“, обе категорије би му се подсмевале – мало из злобе, а мало јер се људи обично чуде и смеју ономе на шта нису навикли. Племићи су завидели многим „снобовима“ јер су спрам њих, неретко, већ били сиротиња. Народ је био киван пошто су дојучерашњи сапатници почели презриво да га гледају са висине.

Међутим, појам снобизам ускоро поприма много шире размере. За то је заслужан В. М. Текери. Он се позабавио разним појавним облицима снобизма, пишући за популаран часопис „Панч“. На основу тог материјала је настала Текеријева „Књига о снобовима“. А аутор је, проучавајући снобизам, извео закључак: да се „огроман проценат снобова може наћи у сваком друштвеном слоју овог смртног света.“ Тако се искристалисала дефиниција, уобичајена и код нас, према којој је сноб - човек који се слепо поводи за модом, и беспоговорно прихвата вредности сталежа од престижа (припадао им, или не). То је човек који је „покондирен“ и неизоставно надмен према „нижима“ од себе, као што је неретко сервилан према онима који су изнад њега. Без обзира да ли мисли да се за „Олимп“ квалификовао својим пореклом, успехом у каријери, имовином, „просвећеношћу“

...

„ПОЛИТИЧКА ГОСПОДА“

Из снобизма се људи облаче на „пожељан“ начин, возе неке моделе аутомобила, иду у клубове који су ИН, друже се са људима који су на гласу, али и испољавају политичка убеђења! Наравно, када се нека врста опредељења наметне као „престижна“, или бар „карактеристична“ за оне друштвене слојеве са којима се сноб поистовећује. Међутим, то што сноб „усваја“ нека политичка убеђења, не значи да је у томе иоле постојан. Тим пре, не значи да стварно разуме оно „зашта је“!

Пошто је Војислав Коштуница у другој половини 2000. године, постао „звезда“, једна моја познаница, иначе „упућена“ у политику колико и у нуклеарну физику – постала је његов обожавалац. Како је говорила: „Па он се састаје са светским државницима, који за Милошевића нису хтели ни да чују“. Воја јој је деловао као просвећени Европљанин. Но, није јој дуго тако деловао. Није умео да се тако „носи“, да би дуго остао пожељан у очима помодара. Тим пре, што се није олако дивео ономе за чим моја познаница „уздише“. Њој је важно да са земљом коју оличава серија „Секс и град“, имамо пријатељске односе (па чак и док нас из неког разлога засипа огњем, или нам отима део територије). И није јој јасно како неко може да угрози те односе, због „старомодних“ националних интереса.

У међувремену, у њеном кругу се искристалисало мишљење да људи који су ИН, који су фини и цивилизовани – „воле“ Чеду. Отуда, „воли“ га и она. Кад год је сретнем изрецитује ми неку „поему“ о „цивилизаторској мисији“ и „величанствености“ ЛДП-а. А програм те партије је „читала“, таман колико и програм ДСС-а. Значи, вероватно није ни чула да партије имају званичне, писане програме. Но, то јој не смета да буде агресивни прозелита. И да искрено верује да је просвећен само онај ко се повео за ставом какав је „њен“, па и нормалан. Остали су „дивљи“, и, наравно, гледа их са презиром! Или, ако их добро познаје – са сажаљењем!

Ипак, Чеда је сувише нападан, а можда и искрен да би ушао у ширу „моду“. Изгледа да је осуђен на то да га усхићено славе једино у оквиру појединих субкултурних група и „клубова“ фанова. Но, зато је Борис Тадић постао нова „звезда“. Леп, фин, донедавно одмерен и толерантан, умешан у ћаскању, способан да истакне „општа места“ по којима се препознају урбани „Европејци“, успео је да на многе остави утисак. Тим пре, што је вешт маркетинг менаџмент ДС-а, успео да наметне стереотип да је та партија носилац европског духа и препорода. Па и они што не гаје наду да ћемо баш сутра стићи у ЕУ, нити да ДС нешто чини да наш систем постане мање оријенталан и устајао, а више европски функционалан, декларишу се као присталице те странке. Јер, срамота је да „просвећен“ човек то не буде. Или, бар да то не каже у друштву исто тако „просвећених“ људи и с презиром изрекне покоју реч о „простом“, „затуцаном“, или „заслепљеном“ народу који не дели њихово мишљење и подржава разне „мрачњаке“.

СНОБИЗАМ ИЛИ МОДА?

Да будемо поштени, скоро свако повремено, испољава нешто из „домена“ снобизма. Наравно, да бисмо постали снобови морамо да заокружимо „систем“, да заслужимо ту „титулу“. Већина људи то ипак није постигла, нити жели да постигне. Такође, већина не потцењује, и не презири друге, јер испољавају политичка убеђења различита од њихових. Нити обожава ЕУ, САД, или Солану, већ само калкулише како ће боље живети. Другим речима, иако се већина поводи за „политичком модом“ која влада у „кругу“ до кога им је стало, није искључива и надмена, нити тим убеђењима напаја „покондиреност“. Значи, и није упловила у воде „политичког снобизма“.

Свакако, ни пуко робовање моди, макар без „негативне енергије“ коју снобизам са собом носи, није оправдање. Јер, ко се некритички за модом поводи, не води много рачуна о томе да ли су у питању праве вредности или се ради о нечем негативном. Важно је да привлачи пажњу, да се вреднује међу припадницима група до којих је помодарима стало, без обзира да ли се ради о испољавању мондијалистичких, неофашистичких и неких других екстремних идеја.

С друге стране, многи наши „политички снобови“ нису уистину прави снобови. Јесте да су искључиви, јесте да су умишљени, али нису културни! Сноб, макар по спољној форми, мора да буде „господин“. Макар помало извештачен, или с друге стране, урбано ноншалантан односно ексцентричан. Иначе поприма гротескни вид. Кажу, одмах после рата, на неки пријем у Лондону, тек преспеле жене наших, углавном народских „партизанских дипломата“, дошле су у чипкастим комбинезонима. Ти раскошни, али ипак интимни одевни предмети деловали су им као вечерње хаљине. Неретко, ни наши самозвани просвећени Европејци, до данас нису много одмакли у погледу култивисаности. И сами тога понекад свесни, своје културне недостатке покушавају да надоместе екстремистичким, негативним односом према сопственом народу. Уз наду да ће их неко коме се диве похвалити, и тако нахранити њихов прстачки снобизам.

Има ту, понекад, још нечега. Текери је, бар у вези са једном категоријом снобова, приметио занимљив феномен – они се диве ономе што презиру. Ваљда, свесни да сами немају неке квалитете, демонстративно презиру оне који их имају. Вероватно и неки наши сународници знају да су недостојни да буду Срби. Уз мане, наш народ има и врлине – оне које огорчени србомрсци, сматрају да немају. И зато љуто мрзе свој народ, и настоје да лече комплексе гледајући га са висине.

Да не заборавим још један необичан феномен. То је да „моду“ често респектује, па јој понекад и подлеже, и онај против кога је уперена. Више пута сам био у прилици да слушам како се неки радикал нападно уздржава да каже ишта лоше о Б-92 или бојовницима тзв. „друге Србије“. Чини ми се и да у јединицама локалне самоуправе, где је СРС годинама имала власт, ништа систематски није предузето како би тамошњим медијима био наметнут тренд ширења неке њихове „нове моде“. Да ли је то манифестација комплекса одбаченог? Да ли је то контрапродуктивно испољавање жеље за прихватањем? Макар и по цену подилажења туђем, неоснованом и у односу на себе увредљивом снобизму! Или се ради о погрешној политичкој процени?

* * *

Наш велики књижевни критичар и есејиста, Богдан Поповић (1864-1944), истицао је да џентлмен није само особа финих манира, солидног образовања и достојанственог држања. То није ни особа која влада собом, а не допушта да хир влада њом. Услов да би све речено имало целовит смисао, услов без кога нема џентлмена – то је морал! То је поштовање других људи, без обзира на то ко су и шта су!

Живимо у времену када је маркетинг умногоме амортизовао, ако не и заменио, убеђења. Када је „специјализација“ потиснула стари хуманистички идеал свестраног човека. Када је готово све постало „комерцијално“. Када су попустиле спољне моралне стеге, и унутрашње осећање срамоте. Услед тога је прича о џентлменима у наше доба натегнута. Али то не значи да треба багателисати „џентлменски идеал“, да се треба одређи настојања да на прави начин будемо људи од „престижа“. Такође не значи ни да скрштених руку треба да посматрамо како снобизам задобија све значајнију улогу и на пољу политичког опредељења. То важи и за плиткоумно слеђење маинстреам тенденција, наметнутих од стране „идеолошког апарата“ у служби владајуће глобалне елите, и њихових домаћих следбеника.

Мода може да буде и погубна. Да многе од нас, ради доброг „гласа и стаса“, одведе у пропаст. Да нас наведе да будућим генерацијама у наслеђе оставимо онакав свет какав им сигурно не бисмо пожелели. Само када бисмо хтели да мало озбиљније размислимо о ономе што се око нас дешава, али и да покушамо да сагледамо да ли, када су у питању политичари од „поверења“, иза лепе „маске“ постоји још нешто „лепо“. На крају, добро би било да се сетимо последица Гетеовог романа „Јади младог Вертера“. После њега је постало популарно самоубиство из романтичних побуда. Из моде су се многи младићи устрелили, и то због тривијалних разлога.

Тим пре, када се ради о „политичкој моди“, последице за друштво могу да буду много горе. Уосталом, сведоци смо да су они који причају о европским вредностима, и истичу своју урбану култивисаност, дочепавши се власти, почели на полицијско-оријенталан и медијско-тоталитаран начин, да се обрачунавају са опозицијом и делом становништва који је активно подржава. За то време део јавности коме би, судећи бар на основу вредности за које се начелно залаже, полицијска бруталности, политичко шибицарење и медијско једноумље, требало да засметају, здушно аплаудира владајућим структурама. Штавише, они који тај сегмент становништва сачињавају, без осећања срама, па чак и свести да не поступају морално, сигурно самозадовољно о себи и даље мисли као о европејској елити на „примитивном“ Балкану.